

Васил Стоилов. Холандският пейзаж през XVII век и архитектурните мотиви в него¹

Vasil Stoilov. The Dutch Landscape in the 17th Century and the Architectural Motives in It

Владимир Димитров, гл. ас. д-р

Нов български университет

vladimirdim@gmail.com

През 2000, малко след основаването на Нов български университет, бе създаден Университетският архив на НБУ като структура, чиято основа е от дарени на НБУ документи, лични фондове както на преподаватели от Университета, така и на други учени и артисти. Архивът е част от по-голяма структура – Центъра за книгата, в която влизат Библиотеката и книжарниците. Университетският архив е отворен за публичен достъп, в него се обработват документите, а по-интересните материали биват публикувани. Един от първите лични фондове, постъпили скоро след създаването на Университетския архив, е на художника проф. Васил Стоилов (1904 – 1990). През 2000 г-щерята на художника, оперната певица Явора Стоилова, и неговата внучка, преждевременно напусналата ни талантлива художничка Василия Стоилова (1983 – 2012), даряват на Нов български университет неговия родов и личен архив. В следващите години фондът е допълван с нови и ценни материали. Фондът съдържа ученически записки, дневник от студентските години, биографични справки и автобиографии, писани в различни години. Сред документите на проф. Стоилов има и такива, които свидетелстват за ранната му творческа работа. Съхранени са домашни и класни упражнения, ръкописи на негови текстове, опити в поезията, както и редица текстове, посветени на историята на изкуството и творчеството на художници, негови съвременници. За престоя в Париж, отношенията със семейството, приятелите и колегите свидетелстват около 500 броя писма. През 2010 личният фонд на Васил Стоилов е допълнен и със 160 броя рисунки, също дарени от неговите наследници. Още през 2004 по повод вековния юбилей от рождението на Васил Стоилов в Националната галерия бе организирана мащабна изложба. Нов български университет издаде книга² за него, която бе представена в рамките на изложбата от проф. Богдан Богданов, г.н.³ През 2014 Музеят на НБУ организира изложба, придружена от каталог с неизвестни рисунки на Васил Стоилов⁴.

През 2024 Университетският архив, Центърът „Българо-европейски културни диалози“ и галерия „УниАрт“ на Нов български университет отбелязаха 120-тата годишнина на художника с публикуването на ръкопи-

са *Холандският пейзаж през XVII век и архитектурните мотиви в него*, текст, написан от Васил Стоилов през 1953, но останал непубликуван повече от 70 години, както и с изложбата *Васил Стоилов – архитектурни мотиви*, която бе реализирана в периода 24 септември – 30 ноември 2024 в галерия „УниАрт“.

Автор на уводния текст и на приложенията към книгата *Холандският пейзаж през XVII век и архитектурните мотиви в него* е г-р Тодор Петев⁵, автор на предговора и инициатор за издаването на книгата е Иван Звънчаров, директор на Университетския архив, редактор и коректор е г-р Александра Димитрова, специалист-архивист в Университетския архив.

Както вече отбелязах, текстът е създаден от Васил Стоилов през 1953 като хабилитационен труд, с който той кандидатства за академичното звание доцент (сега академична длъжност) в Инженерно-строителния институт (днес Университет по архитектура, строителство и геодезия). Ръкописът е в два различни екземпляра (УА – НБУ, ф. 2, вр. №10), състои се от 52 листа, написани на пишеща машина, и един ръкописен лист с библиография. В един от двата екземпляра са добавени рисунки с туш и перо, размер 235 x 190 мм. На контратитула с молив е изписано „Рисунките към текста са дело на автора“, като всяка рисунка е номерирана с молив от автора. При публикуването на текста са спазени всички изисквания за работа с подобна архивна единица, като всички действия са описани в *Бележки за ръкописа*.

Книгата на Васил Стоилов започва с описание на промените, които настъпват в Западна Европа и по-специално в Нидерландия⁶, борбата и настъпилите разлом между католици и протестанти и пр. В десет глави художникът се спира върху големите имена, изявили се в пейзажната живопис. На първо място Васил Стоилов е поставил един явно от любимите си художници, какъвто е Якоб ван Ройсгал, за когото в Университетския архив има отделен ръкопис. Текстът на Васил Стоилов е писан преди повече от 70 години и като всеки „отлежал“ толкова дълго текст се нуждае от съвременен коментар. Този коментар е извършен от изкуствоведа г-р Тодор Т. Петев. В своя въвеждащ текст *Нидерландската живопис в очите на Васил Стоилов* той коментира и оценява подробно текста на именития художник. Текстът на Васил Стоилов е писан точно във времето, в което се развива идеята за социалистическия реализъм, а правдоверните на идеята са безкомпромисни към художниците, които се отклоняват от предначертания път. Именно тези идеологически догмати са „заскобени“ от Тодор Петев и той успява да проникне в онези неизказани основания, на които най-вероятно се дължи афинитетът на В. Стоилов към нидерландския пейзаж. Освен тези части от съчинението на Васил Стоилов, свързани с времето и идеологическата рамка, когато е писан текстът, има и редица терминологични и други уточнения, без които текстът би бил неразбран или разбран превратно. Приложен е списък със съвременната транскрипция на личните и географските име-

на, които много често се срещат в различни варианти на изписване. Интересно и необходимо е приложение-то на източниците на архитектурните рисунки на Васил Стоилов. Рисунките са тридесет и пет от единадесет автори, но са без анотации, посочващи обекта, възхвалително автора. Книгата има приложение в табличен вид, което включва съответната рисунка на Стоилов, произведението, по което е правена рисунката, или поне тези, за които това е възможно. Всяка една от рисунките е придружена с QR код и актуализирана идентификация на произведенията, по които е работил Стоилов. Този съвременен подход при публикуването прави книгата на проф. Васил Стоилов по-привлекателна, особено за по-младата аудитория, за студентите, но и за всички любители на изкуството. Дизайнът на изданието е на Софроний Върбев, а корицата е дело на художничката Дея Вълчева.

Как да се отбележи годишнина на един такъв именит художник само с издаване на книга и без изложба? А как рисунките да бъдат откъснати от ръкописа и да бъдат показани, пък и да предизвикат интерес? И тук става особено интересно! Рисунките към текста на Стоилов се вдигат в голям мащаб, принтират се върху бяла тъкан и пространството на галерия „УниАрт“ се превърна в един малък нидерландски град, в който човек можеше да се разходи, да „влезе“ в нидерландски дом от XVII в., да види картина от същата епоха⁷. Пространството на Галерията даде възможност на дизайнера на проекта доц. д-р Иванка Добрева-Драгостинова да пресъздаде така характерните за Ниските земи облачно небе с борещи се с бурния вятър птици и бурно море, по чиито брегове имаше нанизани от херинги... Идеята за проекта е на д-р Анжела Данева, която заедно с Надежда Янакиева са и куратори на изложбата. В проекта участват и студенти от програмите по *Дизайн* и *Изкуствознание*. Участието на студенти

при подготовката на изложбата бе великолепен способ те да придобият нужните знания и умения в сферата на съвременните кураторски практики и експониране на произведения, които трудно могат да бъдат представени на широката аудитория, но и да се докоснат до често пренебрегваната работа в и с архиви. Изследването и публикуването на ръкописа на Васил Стоилов от 1953 и експонирането на рисунките, които го съпровождат, е един представителен пример не само за екипна работа, включваща широк кръг специалисти – архивисти, изкуствоведи, дизайнери и т.н., но и един пример за това как съхраненото в архивните хранилища изкуство, превърнало се вече в културно наследство, може да възкръсне и да заживее нов живот.

Бележки

1. Васил Стоилов. Холандският пейзаж през XVII век и архитектурните мотиви в него. Съст. Тодор Т. Петев. Нов български университет. София. 135 с., ISBN:978-619-233-325-6.
2. Маринска, Р., А. Николаева, Н. Александрова. Васил Стоилов: 100 години от рождението на художника, С., Нов български университет, 2012.
3. Представянето на книгата бе на 8 март 2012 в Националната художествена галерия.
4. Звънчаров, И., Т. Шалганова, В. Ганева-Маразова. Послания: 110 години от рождението. Рисунки от архива на художника. Каталог, С., 2014, НБУ.
5. Тодор Петев е изкуствовед, специализирал в сферата на западноевропейското изкуство и по-точно в Северния ренесанс и барока.
6. Васил Стоилов използва името Холандия, което до скоро бе по-разпространено от официалното име на Кралството.
7. Галерията притежава колекция-дарение с произведения фламандска живопис от XVII век.